

Zomerhofkwartier in Rotterdam

OP WEG NAAR EEN KLIMAAT- BESTENDIGE WIJK

TEKST FRANK VAN SUCHTELEN BEELD DE URBANISTEN

Tien jaar geleden is Rotterdam overgegaan op een integrale aanpak van de wateropgaven in de stad, met daarbij een duidelijke plek voor vergroening.

Kader hiervoor is de Rotterdamse Adaptatie Strategie, die als doel heeft de deltastad klimaatbestendig én aantrekkelijker te maken, en zo een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van leven.

In het kader van de Rotterdamse Adaptatie Strategie (RAS) is in het tegen het centrum aangelegen Zomerhofkwartier (ZoHo) een reeks interessante projecten tot stand gekomen. Deze hebben tot doel de leefomgeving te verbeteren en problemen als een tekort aan hemelwaterberging en hittestress tegen te gaan.

Vitale Groene Stad sprak hierover met stedenbouwkundige Dirk van Peijpe, oprichter van bureau De Urbanisten. Dit bureau is nauw betrokken bij het project om ZoHo klimaatbestendig te maken en werkt hierbij intensief samen met de gemeente Rotterdam, het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenwaard, en organisaties en bedrijfsleven uit de buurt zelf.

Tekort

‘Er is in de oudere en dichtbebouwde delen van Rotterdam een tekort aan ruimte voor hemelwaterberging. Zeker gezien de voorspelde toename van extreme neerslag in de toekomst, wat het gevolg is van klimaatveranderingen. Ook houdt de deltatad rekening met langere periodes van hitte en droogte. Deze toenemende aandacht voor de effecten van klimaatverandering was voor de gemeente Rotterdam en De Urbanisten aanleiding om het proefproject Climateproof ZoHo te starten. De belangrijkste uitdaging was om enerzijds te zorgen voor voldoende waterberging en afvoer, en anderzijds om bij-

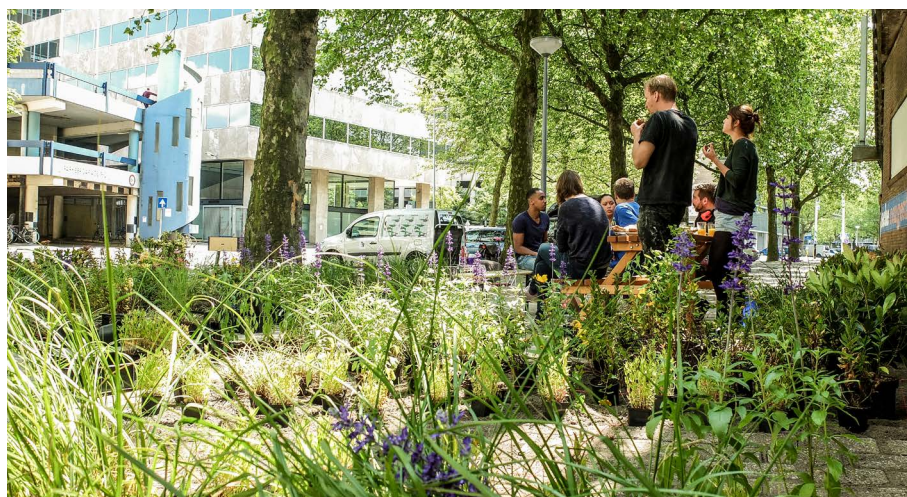
voorbeeld door vergroening de hittestress te verminderen en ook de leefbaarheid in de buurt te vergroten.’

Waterplein

Een voorbeeldproject dat inmiddels ook internationaal de aandacht heeft getrokken, is het waterplein op het Benthemplein in Rotterdam. Een project dat zeven jaar in beslag nam van idee tot realisatie en dat eind 2013 werd opgeleverd. Een grijs plein, omzoomd door grote schoolgebouwen en kantoren is op een creatieve manier omgetoverd tot een aantrekkelijk multifunctioneel plein met een uitgekende waterberging. Het waterplein werd ont-

worpen door De Urbanisten, nadat zij de gemeente Rotterdam, het hoogheemraadschap en niet te vergeten de buurt zelf van hun idee hadden overtuigd.

Het waterplein toont in droge toestand als een plein in een amfitheater, waarop kan worden gesport en gespeeld. ‘Maar als het hoost, dan zie je hoe effectief dit plein is’, zegt Dirk van Peijpe. ‘Van de omliggende straten en daken wordt het hemelwater via rvs-goten en een ondergronds buizenstelsel snel naar drie bassins op het plein geleid, dat in totaal ruim 1.500 kubieke meter water kan opvangen. Na de bui wordt het regenwater afgevoerd naar het open water van de Noordsingel of lokaal geïnfiltreerd. Inmiddels zijn we alweer een stap verder en haken de aanpalende Agnesebuurt en het Zomerhofkwartier aan bij die ambitie van een klimaatbestendige stad. Ook zijn daar verzamelplekken voor het hemelwater gerealiseerd en begint de vergroening van de wijk al zichtbaar te worden.’ Het Zomerhofkwartier is inmiddels ook een van de impactprojecten van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Meerwaarde en effecten

Om overheden, bedrijfsleven en inwoners mee te krijgen in het proces is het belangrijk om de meerwaarde van groene klimaatmaatregelen zichtbaar te maken. Ook richting de woningcorporaties, die beperkt zijn in hun investeringsruimte. Maar als eigenaar van tal van woningen in de betrokken buurt is ook hun medewerking onmisbaar.

Van Peijpe somt vlot die meerwaarden op. 'De effecten van "meer groen" zijn veelvoudig:

- waterberging en infiltratie van hemelwater;
- bijdrage aan de stedelijke opgave van klimaatadaptatie;
- verkoeling en het reduceren van het hitte-eilandeffect;
- het vergroten van de biodiversiteit en van de kwaliteit van de leefomgeving;
- betrokkenheid van inwoners bij (her)inrichting van de eigen omgeving;
- het verhogen van de waarde van aanliggend vastgoed.'

Tegel eruit, groen erin

Onder het motto "tegel eruit,

groen erin' hebben De Urbanisten met hulp van velen een 'pop-up-regentuin' aangelegd als de eerste zichtbare stap in het klimaatbestendig maken van ZoHo. Van Peijpe: 'Dat is het begin van de vergroening in deze versteende omgeving. Het is opmerkelijk hoeveel enthousiasme ik ontmoet; een aannemer die uit sympathie voor de doelstelling van het project zijn machines en menskracht levert en de gemeentekwerkerij die de planten schonk. Ook verderop in de buurt, voor het grote kantoorgebouw Katshoek, heeft overbodige verharding (parkeerplaatsen en te brede trottoirs) plaatsgemaakt voor een bijzonder experiment: de Rain(a)Way garden. Hier is een – door Fien Dekker ontworpen – speciaal soort waterabsorberende tegel gebruikt in combinatie met uitbundige beplanting.'

Uit de praktijk is al gebleken dat de wijk klimaatbestendiger is geworden, schetst Van Peijpe. 'Met het realiseren van het waterplein, met zijn 1.500 m³ berging, is direct een

Rain(a)way-tegel. Beeld: Fien Dekker

aan bij. Er vindt minder overstort vanuit het riool in het oppervlaktewater plaats.'

Economische effecten

Het is natuurlijk uiterst belangrijk om te weten wat de economische kosten en baten zijn van zo'n klimaatbestendige wijk. Dirk van Peijpe: 'De activa van groenblauwe netwerken zijn middelen of processen van natuurlijke eco-

Beeld: Ossip van Duivenbode

Ruimtelijke adaptatie: inrichten met het oog op de toekomst

Om ook in de toekomst prettig te kunnen wonen, werken en recreëren in ons land moeten onze steden en dorpen klimaatbestendig worden ingericht. Door samen te werken met bewoners, ondernemers en overheden kunnen kansen worden benut die de klimaatverandering met zich meebrengt. Het doel: het bebouwd gebied beter bestand maken tegen hevige regenbuien, periodes van droogte en hitte, en de gevolgen van een mogelijke overstroming. De handreiking ruimtelijke adaptatie helpt bij het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten van het gebied. Zie: www.ruimtelijkeadaptatie.nl/nl/page/90

KOSTENEFFECTIEF

Door nu maatregelen te nemen, maken we steden en dorpen mooier en voorkomen we in de toekomst grote schade. Voor veel maatregelen geldt bovendien dat ze kosteneffectief zijn, als ze maar in een vroeg stadium in het proces worden meegenomen. Alle betrokken overheden

Bron: Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie

en marktpartijen zijn hier samen verantwoordelijk voor en spelen daarbij dus een belangrijke rol.

OVER KENNISPORTAAL RUIMTELIJKE ADAPTATIE

Het Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie is het platform voor klimaatadaptatie in Nederland. Het portaal ondersteunt de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en biedt een centrale informatievoorziening voor overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties om de ruimtelijke inrichting van Nederland klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Aanvullende informatie is te vinden via www.ruimtelijkeadaptatie.nl

Het Planbureau voor de Leefomgeving en bureau De Urbanisten hebben onlangs tijdens de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam 2016 de resultaten van een interessante studie gepresenteerd, die de economische waarde van groen op diverse vakken zichtbaar maakt.

gische systemen die gunstig zijn voor het leefklimaat van de stad en haar bewoners. Dit noemen wij ecosysteemdiensten. Dit zijn de bijdragen van het ecosysteem aan gezondheid, voedselvoorziening, waterberging, koeling, vruchtbaarheid van de bodem, bestuiving, koolstofopslag, symbolische waarde en biodiversiteit. De bovengenoemde voordelen dragen bij aan een

stimulerende omgeving voor een gezonde en productieve stedelijke bevolking, schadecontrole tijdens klimatologische extremen, verhoging van de sociale samenhang en waarde-stijging van het onroerend goed.'

Samenwerking

'Natuurlijk zijn we ook benieuwd naar de samenwerking in een consortium van een woningbouwcorporatie,

waterschap en ontwerp bureaus die samenwerken met de gemeente aan het klimaatbestendig inrichten van corporatiebezit op blok- en buurtniveau in Rotterdam', zegt Van Peijpe. 'We doen op dit moment een studie naar de mogelijkheden van een klimaatbestendige inrichting in de Agniesebuurt, waarbij de focus ligt op het vastgoed van corporatie Havensteder. Een interessante studie; de woningcorporatie heeft erg veel eigendom in de buurt en investeert in haar gebouwen, bijvoorbeeld in het kader van onderhoud. Het zou mooi zijn als daarbij ook klimaatbestendige maatregelen worden gerealiseerd, zoals het afkoppelen van hemelwater en het aanleggen van groene daken. Tegelijkertijd zien we dat de handelingsruimte van corporaties om mee te doen beperkt is. Dat komt bijvoorbeeld door wet- en regelgeving vanuit het Rijk, dat corporaties verplicht zich te beperken tot hun kerntaken. Het consortium van Havensteder, hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, Superuse Studio's en De Urbanisten wordt ondersteund door het ministerie van Infrastructuur & Milieu vanuit het programma Ruimtelijke Adaptatie, en ontvangt hiervoor als Impactproject een financiële bijdrage. De gemeente is daarin overigens geen deelnemende partij. Met de gemeente Rotterdam werken De Urbanisten wel samen vanuit het programma Watersensitieve Rotterdam. Daarin is het Zomerhofkwartier een van de proeftuinen.'